JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
JEAN MISCHO
24 päivänä maaliskuuta 1998 *

1. Vuoristoalueiden ja eräiden epäsuotuisien alueiden maataloudesta 28 päivänä huhtikuuta 1975 annetun neuvoston direktiivin 75/268/ETY [1] 1 artiklan mukaan "maatalous-toiminnan jatkumisen turvaamiseksi sekä tiettyjen epäsuotuisien alueiden vähimmäisasutuksen ylläpitämiseksi tai maaseutuympäristön hoitamiseksi tietyillä epäsuotuisilla alueilla" jäsenvaltioilla on oikeus ottaa käyttöön erityinen tukijärjestelmä, jonka "tarkoituksena" on "helpottaa näillä alueilla maataloustoimintaa ja parantaa viljelijöiden ansioita".

2. Direktiivin 4 artiklan mukaan erityinen tukijärjestelmä käsittää muun muassa "pysyvien luonnonhaittojen korvaavan hyvityksen myöntämisen".

3. Maatalouden rakenteiden tehokkuuden parantamisesta 15 päivänä heinäkuuta 1991 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2328/91 [2] 17 artiklassa ja sitä seuraavissa artikloissa määritellään edellytykset, joiden täyttyessä jäsenvaltiot voivat ryhtyä erityistoimenpiteisiin tiettyjen epäsuotuisien alueiden maatalouden hyväksi.

4. Asetuksen N:o 2328/91 17 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Jäsenvaltiot voivat myöntää direktiivin 75/268/ETY mukaisesti vahvistetussa epäsuotuisien maatalousalueiden luettelossa mainittujen alueiden maataloustoimintojen tukemiseen vuosittaisen tasaushyvityksen, joka vahvistetaan mainitun direktiivin 3 artiklassa esitettyjen pysyvien luonnonhaittojen perusteella tämän asetuksen 18 ja 19 artiklassa säädettyjä rajoja ja edellytyksiä noudattaen."

5. Lisäksi asetuksen 18 artiklassa säädetään tarkemmin seuraavaa:

"1. Jos jäsenvaltiot myöntävät tasaushyvityksen, tukea saavat viljelijät, jotka viljelevät vähintään kolmea hehtaaria käyttökelpoista maatalousmaata ja sitoutuvat harjoittamaan direktiivin 75/268/ETY 1 artiklan tavoitteiden mukaista maataloustoimintaa vähintään viiden vuoden ajan tasaushyvityksen ensimmäisestä maksuerästä alkaen. — —

— —

* Alkuperäinen kieli: ranska.
1 — EYVL L 128, s. 1.
2 — EYVL L 218, s. 1.

3. Jäsenvaltiot voivat säätää tasaushyvityksen myöntämistä koskevista täydentävistä tai rajoittavista edellytyksistä, mukaan lukien ympäristönsuojelun ja maaseutuympäristön säilyttämisen kanssa sopusoinnussa olevien viljelymenetelmien edistäminen."

6. Suomessa valtioneuvosto on 15.6.1995 tekemällään päätöksellä N:o 861/1995 määrännyt pysyvän luonnonhaitan korvaamisen (jäljempänä luonnonhaittakorvaus tai tasaushyvitys) edellytyksistä. Komissio on 29.8.1995 tekemällään päätöksellä todennut edellä mainitun asetuksen N:o 2328/91 29 ja 30 artiklan mukaisesti, että Suomen hallituksen antamat säännökset täyttävät yhteisön rahoituksen saamisen edellytykset, lukuun ottamatta päätöksen N:o 861/1995 5 §:n 3 kohtaa, jonka mukaan korvauksen maksamisen edellytyksenä oli, että hakija asuu vakinaisesti Suomessa. Valtioneuvosto kumosi kyseisen kohdan 31.8.1995 tekemällään päätöksellä N:o 1097/1995.

7. Päätöksen N:o 861/1995 2 §:n mukaan luonnonhaittakorvauksen tavoitteena on turvata maatalouselinkeinon jatkuvuus ja siten ylläpitää väestön vähimmäistaso ja säilyttää maaseudun elinvoimaisuus tietyillä maatalouden harjoittamisen kannalta epäsuotuisilla alueilla.

8. Päätöksen N:o 861/1995 6 §:ssä luetellaan yksityiskohtaisesti korvauksen myöntämiselle asetetut, hakijan asuinpaikkaa koskevat vaatimukset. Pykälästä ilmenee, että luonnonhaittakorvausta voidaan maksaa viljelijälle, jos hän asuu maatilalla tai kulkukelpoista tietä mitaten enintään 12 kilometrin etäisyydellä maatilan talouskeskuksesta. Kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen voi kuitenkin päättää tästä poiketen "erityisestä syystä", että luonnonhaittakorvausta maksetaan myös viljelijälle, joka ei täytä tätä asuinpaikkaa koskevaa vaatimusta.

9. Edellytyksenä on 6 §:n 3 momentin mukaan tällöin, että viljelijä harjoittaa maa- tai puutarhataloutta omatoimisesti ja saa kokonaistuloistaan vähintään 50 prosenttia maa-, puutarha- ja metsätaloudesta tai muista kyseisessä momentissa mainituista maaseutuelinkeinoista, joita on harjoitettava maatilalla, jonka osalta korvausta haetaan.

10. Tässä ennakkoratkaisumenettelyssä käsiteltävät kaksi asiaa koskevat tämän säännöksen soveltamista.

11. Asiassa C-9/97 pääasian valittaja Raija-Liisa Jokela omistaa osin miehensä kanssa maatilan, joka sijaitsee säädöksissä tarkoitetulla epäsuotuisalla alueella. Hän on asunut vuodesta 1994 Saksassa Bonnissa miehensä kanssa, joka on Suomen ulkoasiainministeriön virkamies. Toimivaltainen kunnan viranomainen ei myöntänyt hänelle luonnonhaittakorvausta vuodelta 1995, koska hän ei asunut

maatilalla tai enintään 12 kilometrin etäisyydellä siitä ja koska "erityisiä syitä" hakemuksen hyväksymiseen ei ollut. Raija-Liisa Jokela valitti tästä päätöksestä Etelä-Pohjanmaan maaseutuelinkeinopiiriin ja edelleen maaseutuelinkeinojen valituslautakuntaan, joka on lykännyt asian käsittelyä ja esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle kaksi ennakkoratkaisukysymystä.

12. Asiassa C-118/97 pääasian valittaja, vuonna 1989 syntynyt Laura Pitkäranta on perinyt maatilan, joka sijaitsee säädöksissä tarkoitetulla epäsuotuisalla alueella 70 kilometrin etäisyydellä hänen tosiasiallisesta asuinpaikastaan. Hän haki vuonna 1995 luonnonhaittakorvausta, mutta toimivaltainen kunnan viranomainen hylkäsi hakemuksen, koska hän ei asunut maatilalla tai enintään 12 kilometrin etäisyydellä siitä ja koska hän ei harjoita maataloutta omatoimisesti. Hän valitti päätöksestä maaseutuelinkeinopiiriin ja edelleen maaseutuelinkeinojen valituslautakuntaan, joka on lykännyt asian käsittelyä ja esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle kaksi ennakkoratkaisukysymystä, joista ensimmäinen on sama kuin asiassa C-9/97.

13. Tämä ensimmäinen kysymys on seuraava:

"1. Onko maatalouden rakenteiden tehokkuuden parantamisesta annetun neuvoston asetuksen N:o 2328/91 17 ja 18 artiklan säännösten ja vuoristoalueiden ja eräiden epäsuotuisien alueiden maataloudesta annetun neuvoston direktiivin 75/268/ETY 1 artiklan tavoitteiden mukaista myöntää luonnonhaittojen perusteella tasaushyvitystä viljelijälle, joka ei asu sanotun direktiivin mukaisella epäsuotuisalla alueella omistamallaan tai hallitsemallaan maatilalla, vaan asuu suurimman osan vuodesta sanotun alueen ulkopuolella?

Jos vastaus edellä mainittuun kysymykseen on osittainkin tai ehdollisesti myönteinen,

a) onko edellä mainittujen artiklojen ja Rooman sopimuksen 5 artiklan, 40 artiklan 3 kohdan 2 alakohdan ja 42 artiklan 2 kohdan a alakohdan periaatteiden mukaan, ja tällöin erityisesti viljelijäin yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja siihen liittyvän syrjintäkiellon huomioon ottaen, voitu kansallisen valtioneuvoston päätöksen (861/1995) 6 §:ssä luonnonhaittakorvauksen saamiseksi tilanteessa, jossa viljelijä asuu tilan ulkopuolella yli 12 kilometrin tie-etäisyydellä talouskeskuksesta, edellyttää, että viljelijä paitsi saa vähintään puolet kokonaistuloistaan maa-, puutarha- ja metsä-

taloudesta ja eräistä muista tilalla harjoitetuista toiminnoista myös harjoittaa maataloutta tilalla omatoimisesti; sekä

b) onko varsinkin yhteisön oikeusjärjestyksessä noudatettavan oikeusvarmuusperiaatteen kanssa yhteensopivaa aina lisäksi edellyttää, että erityinen syy on olemassa?"

syrjintäkiellon, suhteellisuusperiaatteen tai muutoin yhteisön oikeudessa noudatettavien periaatteiden vastaista jättää hänet kyseisen korvauksen ulkopuolelle?"

Tutkittavaksi ottaminen

14. Toinen kysymys on hiukan erilainen asiassa C-9/97 (Jokela) ja asiassa C-118/97 (Pitkäranta):

"2. — Onko erityisesti sellaisen viljelijän osalta, joka asuu pääosan vuodesta EU:n toisessa jäsenvaltiossa yhdessä sanotun maatilan toisena omistajana olevan ja Suomen valtion diplomaattiedustajana työskentelevän puolisonsa kanssa (asia C-9/97),

— onko erityisesti alaikäisen henkilön osalta, joka asuu vakituisesti holhoojansa luona noin 70 kilometrin tieetäisyydellä maatilan talouskeskuksesta ja joka ei itse voi harjoittaa eikä hänen holhoojansakaan omatoimisesti harjoita tilalla maataloutta (asia C-118/97),

15. Suomen hallitus ja komissio ovat aluksi esittäneet yhteisöjen tuomioistuimelle seikkoja, joiden perusteella voidaan arvioida, onko maaseutuelinkeinojen valituslautakuntaa pidettävä EY:n perustamissopimuksen 177 artiklassa tarkoitettuna tuomioistuimena.

16. Näistä seikoista ilmenee, että tämä elin on perustettu 4.12.1992 annetulla lailla N:o 1203/1992, jota on muutettu lailla N:o 36/1995. Siihen kuuluu kolme jäsentä: tasavallan presidentti nimittää viideksi vuodeksi lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan, joilla on oltava tuomarin virkaan oikeuttava tutkinto ja jotka ovat päätoimisia; kolmas jäsen on valtioneuvoston samaksi ajaksi nimittämä asiantuntija, joka vaihtelee asiaryhmittäin ja joka on sivutoiminen. Lautakunnan jäsenet ovat samalla tavoin erottamattomia kuin tuomarit.

17. Maaseutuelinkeinojen valituslautakunnan asema maaseutuelinkeinojen tukitehtäviä hoidettaessa perustuu lakiin N:o 1336/1992. Siinä säädetään, että kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen toimivaltaan kuuluu antaa tuen myöntämistä koskevasta hakemuksesta ensiasteen ratkaisu. Asianomaisella on oikeus valittaa kielteisestä päätöksestä maaseutuelinkeinopiiriin, jonka päätöksistä puolestaan voidaan valittaa maaseutuelinkeinojen valituslautakuntaan, kuten on tehty näissä asioissa, jotka on saatettu yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäviksi.

18. Maaseutuelinkeinojen valituslautakunta tekee ratkaisunsa oikeussääntöjä soveltamalla ja asian käsittelyssä noudatetaan laillista oikeudenkäyntijärjestystä.

19. Suomen hallitus täsmentää, että maaseutuelinkeinojen valituslautakunta toimii itsenäisenä valitusviranomaisena ja että sen päätöksistä voidaan valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Nyt esillä olevissa tapauksissa päätökseen voidaan hakea muutosta vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää muutoksenhakuluvan.

20. Näin ollen on selvää, että maaseutuelinkeinojen valituslautakunta on itsenäinen elin, joka tekee ratkaisunsa oikeussääntöjä soveltamalla ja jonka kokoonpanosta sekä lautakunnassa noudatettavasta menettelystä on säädetty lailla sen sijaan, että asianosaiset määräisivät niistä. Tämän vuoksi katson yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön [3] mukaisesti, ettei ole aihetta epäillä, etteikö kyseessä ole perustamissopimuksen 177 artiklassa tarkoitettu tuomioistuin. Ennakkoratkaisukysymykset voidaan siis kiistatta ottaa tutkittavaksi.

Ensimmäinen kysymys

21. Yhteisöjen tuomioistuimelle on esitetty kysymys siitä, voidaanko tasaushyvitystä myöntää viljelijälle, joka ei asu Suomessa epäsuotuisalla alueella sijaitsevalla maatilalla vaan joka asuu suurimman osan vuodesta tämän alueen ulkopuolella.

22. Asiassa merkityksellisissä yhteisön säädöksissä eli edellä mainituissa direktiivissä 75/268/ETY ja asetuksessa N:o 2328/91 ei edellytetä nimenomaisesti, että tasaushyvitystä hakevan viljelijän pitäisi asua kyseessä olevalla tilalla.

23. Kuten edellä on todettu, asetuksen N:o 2328/91 18 artiklassa täsmennetään ainoastaan, että tasaushyvitystä saavat

3 — Ks. erityisesti asia 61/65, Vaassen-Göbbels, tuomio 30.6.1966 (Kok. 1966, s. 377; Kok. Ep. I, s. 263); asia 246/80, Broekmeulen, tuomio 6.10.1981 (Kok. 1981, s. 2311); asia 14/86, Pretore di Salò v. X, tuomio 11.6.1987 (Kok. 1987, s. 2545); asia 109/88, Danfoss, tuomio 17.10.1989 (Kok. 1989, s. 3199) ja asia C-54/96, Dorsch Consult, tuomio 17.9.1997 (Kok. 1997, s. I-4961, 23 kohta).

"viljelijät, jotka viljelevät vähintään kolmea hehtaaria käyttökelpoista maatalousmaata ja sitoutuvat harjoittamaan direktiivin 75/268/ETY 1 artiklan tavoitteiden mukaista maataloustoimintaa vähintään viiden vuoden ajan tasaushyvityksen ensimmäisestä maksuerästä alkaen",

ja että

"jos viljelijä luopuu maataloustoiminnasta ja kyseisen maa-alueen hyödyntämistä jatketaan, hänet voidaan vapauttaa tästä sitoumuksesta".

24. Vastaavasti direktiivin 75/268/ETY 10. perustelukappaleessa, jonka sisältö toistetaan asetuksen N:o 2328/91 37. perustelukappaleessa, mainitaan

"viljelijät, jotka harjoittavat epäsuotuisilla alueilla pysyvästi maataloutta".

25. Ranskan hallitus katsoo kuitenkin, että asumisedellytys johtuu implisiittisesti yhteisön lainsäätäjän haluamakseen muotoilemasta säännöksestä. Ranskan hallituksen mukaan ei ole mahdollista harjoittaa säädösten tavoitteiden mukaisesti tosiasiallisesti maataloutta asumatta maatilalla. Lisäksi yhteisön lainsäätäjän tavoitteena on ollut säilyttää väestörakenne epäsuotuisilla alueilla. Tätä tavoitetta ei voida Ranskan hallituksen mukaan saavuttaa, jos tasaushyvitystä saavan viljelijän ei tarvitse asua epäsuotuisalla alueella sijaitsevalla tilalla.

26. Myös Suomen hallitus painottaa tämän näkökohdan merkitystä ja erityisesti väestölle elintärkeiden palvelujen säilyttämistä. Suomen hallitus ei kuitenkaan Ranskan hallituksen tavoin katso, että olisi välttämätöntä, että tasaushyvitystä saavan viljelijän pitäisi asua tilalla.

27. Raija-Liisa Jokela katsoo puolestaan, että säädösten tavoite eli maataloustoiminnan jatkuminen epäsuotuisilla alueilla on mahdollista saavuttaa, vaikka luonnonhaittakorvaushakemuksen kohteena olevalla tilalla tai sen välittömässä läheisyydessä ei välttämättä asuttaisikaan. Hän huomauttaa erityisesti voivansa turvata viljelyn jatkumisen olematta itse paikalla, kun otetaan huomioon hänen tilallaan harjoitetun viljelytoiminnan luonne ja se, että hänen perheenjäseniään on paikalla.

28. Koska edellä mainituissa säädöksissä ei ole tätä koskevaa nimenomaista säännöstä, on, kuten Suomen hallitus ja komissio esittävät,

tukeuduttava yhteisön lainsäätäjän tavoitteisiin.

29. Edellä mainitun direktiivin 75/268/ETY viidennessä perustelukappaleessa kuvataan neuvoston pääasiallisia tavoitteita seuraavasti:

"verrattuna yhteisön muihin alueisiin näiden alueiden maataloustulojen jatkuva väheneminen ja erityisen puutteelliset työolosuhteet aiheuttavat laajan paon maataloudesta ja maaseudulta, mikä johtaa aiemmin viljellyn maan heitteillejättöön ja vaarantaa lisäksi elinvoimaisuuden ja asutuksen alueilla, joiden väestö on erittäin riippuvainen maataloudesta".

30. Lainsäätäjä on siis aluksi halunnut hillitä maataloustulojen vähenemistä tällaisilla alueilla, jotta vältettäisiin maaltapako, joka vaarantaa näiden alueiden elinvoimaisuuden ja asutuksen.

31. Tämä käy ilmi myös asetuksen N:o 2328/91 1 artiklasta, jonka 1 kohdan iii alakohdassa viitataan tulojen ylläpitämiseen epäsuotuisien alueiden elinvoimaisuuden säilyttämisen keinona. Nämä kaksi käsitettä ilmenevät myös 1 artiklan 2 kohdan e alakohdasta.

32. Direktiivin 75/268/ETY neljännessä perustelukappaleessa viitataan puolestaan maaseutuympäristön hoitoon epäsuotuisilla alueilla, ja sama tavoite ilmenee asetuksen N:o 2328/91 1 artiklan 1 kohdan iv alakohdasta.

33. Yhteisön säädösten pääasiallinen tavoite on siis tukea maataloustoiminnan jatkumista alueilla, joilla toiminta vaarantuisi ilman tukea, mikä aiheuttaisi useita kielteisiä seurauksia näiden alueiden väestölle ja maaseutuympäristölle.

34. Maanviljelijä voi kuitenkin, kuten komissio huomauttaa, joka tapauksessa tietyissä olosuhteissa ylläpitää tilansa toimintaa asumatta siellä välttämättä.

35. Tästä on siis pääteltävä, että kysymykseen on annettava myöntävä vastaus.

36. Ranskan hallitus on vedonnut direktiivin 75/268/ETY 1 artiklaan perustellakseen kiel-

tävää vastausta, mutta mielestäni artikla päinvastoin tukee edellä esitettyjä näkökohtia.

37. Kuten edellä on esitetty, 1 artiklassa säädetään, että jäsenvaltioilla on oikeus ottaa käyttöön erityinen tukijärjestelmä

"maataloustoiminnan jatkumisen turvaamiseksi sekä tiettyjen epäsuotuisien alueiden vähimmäisasutuksen ylläpitämiseksi *tai* maaseutuympäristön hoitamiseksi tietyillä epäsuotuisilla alueilla". [4]

38. Säännös vahvistaa sen, että asutus ei ole ensisijainen eikä suinkaan ainoa käyttöön otettavan järjestelmän tavoite. Päinvastoin asutuksen ja maaseutuympäristön säilymisen on oltava seurausta maataloustoiminnan ylläpitämisestä, minkä edistämiseen säädöksillä pyritään.

39. Mielestäni ei siis voida hyväksyä väitettä, jonka mukaan asutustavoite olisi niin tärkeä, että se merkitsisi sitä, että säädöksissä edellytettäisiin implisiittisesti sen kaltaista asumisehtoa, johon kansallinen tuomioistuin viittaa.

40. Ranskan hallitus katsoo toissijaisesti, että jollei yhteisön säädöksissä implisiittisesti edellytetä asumisehtoa, jäsenvaltiot voivat vapaasti asettaa tällaisen ehdon päättäessään edellä mainitun asetuksen N:o 2328/91 18 artiklan 3 kohdassa tarkoitetuista kansallisista täytäntöönpanomääräyksistä.

41. Tämän säännöksen mukaan jäsenvaltiot voivat säätää tasaushyvityksen myöntämistä koskevista täydentävistä tai rajoittavista edellytyksistä. Ne voivat siis asettaa tiukempia vaatimuksia kuin yhteisön säännöissä nimenomaisesti edellytetään. Juuri näin on Suomen hallitus menetellyt valtioneuvoston päätöksessä N:o 861/1995, josta kansallisessa tuomioistuimessa on kyse.

42. Lisävaatimusten on kuitenkin oltava yhteisön säädösten tavoitteiden mukaisia.

43. Tätä Ranskan hallituksen toissijaisesti esittämää perustelua ei kuitenkaan tarvitse tarkemmin tutkia, koska kansallisen tuomio-

4 — Kursivointi tässä.

istuimen kysymys koskee sitä, voiko jäsenvaltio jättää edellyttämättä tilalla asumisen, eikä sitä, voidaanko tällainen edellytys asettaa.

Ensimmäisen kysymyksen kohdat a ja b

44. Läheisesti toisiinsa liittyviä ensimmäisen kysymyksen kohtia a ja b on mielestäni sopivaa tutkia yhdessä.

45. Valtioneuvoston päätöksellä N:o 861/1995 käyttöön otetusta järjestelmästä määrätään päätöksen 6 §:ssä, jonka otsikkona on "Maatilalla asuminen" ja jonka mukaan luonnonhaittakorvausta maksetaan viljelijälle, jos hän asuu maatilalla tai enintään 12 kilometrin etäisyydellä siitä.

46. Saman pykälän 3 momentin mukaan kunnan viranomainen voi kuitenkin päättää erityisestä syystä, että luonnonhaittakorvausta maksetaan myös sellaiselle viljelijälle, joka ei täytä 1 momentissa tarkoitettua asumisvaatimusta. Edellytyksenä on tällöin, että viljelijä hoitaa tilaa itse,[5] eli kirjaimellisesti, että viljelijä harjoittaa maa- tai puutarhataloutta "omatoimisesti".[6] Lisäksi hänen on saatava kokonaistuloistaan vähintään 50 prosenttia maa-, puutarha- ja metsätaloudesta tai muista kyseisessä momentissa mainituista maaseutuelinkeinoista.

47. Kyseessä on siis sääntö ja siitä tehtävä poikkeus. Säännön mukaan hakijan on asuttava maatilalla tai sen välittömässä läheisyydessä. Tästä pääsäännöstä voidaan poiketa erityisestä syystä, kuitenkin sillä edellytyksellä, että tietyt vähimmäisvaatimukset täyttyvät.

48. Jos sääntö on yhteisön oikeuden mukainen, on myös poikkeuksen oltava yhteisön oikeuden mukainen, sillä periaate kuuluu seuraavasti: "jos voidaan enemmän, voidaan myös vähemmän".

49. Valittaja, Suomen hallitus, Ranskan hallitus tai komissio ei ole kuitenkaan väittänyt, että sääntö olisi yhteisön oikeuden vastainen. Lisäksi kansallisen tuomioistuimen ensimmäisessä kysymyksessään esittämät epäilyt koskevat ainoastaan sitä, sallitaanko yhteisön

5 — [Alaviite ei koske suomenkielistä toisintoa.]

6 — [Alaviitteen ensimmäinen virke ei koske suomenkielistä toisintoa.] Päätöksen tekstissä ei siis käytetä ilmaisuja "itse", "omin voimin" tai "omaan lukuunsa".

oikeudessa maatilalla asumista koskevaan sääntöön tehtävän poikkeuksia, eivätkä sitä, onko itse sääntö lainmukainen.

50. Näin ollen voidaan tehdä se johtopäätös, että koska itse sääntö on yhteisön oikeuden mukainen, myös siitä tehtävä poikkeus, joka väljentää sääntöä, on yhteisön oikeuden mukainen.

51. Kansallinen tuomioistuin pohtii edelleen, onko poikkeus ristiriidassa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja siihen liittyvän syrjintäkiellon periaatteen kanssa, koska poikkeuksen soveltaminen edellyttää, että korvauksen hakija paitsi saa vähintään 50 prosenttia kokonaistuloistaan tilalla harjoitetusta maataloustoiminnasta myös hoitaa tilaa itse. Tästä on kyse kysymyksessä ensimmäisen kysymyksen kohdassa a.

52. On siis tutkittava, keihin verrattuna mahdollisesti syrjittäisiin henkilöitä, jotka ovat samankaltaisessa asemassa kuin pääasioiden valittajat.

53. Kyseessä ei ole syrjintä niihin viljelijöihin verrattuna, joiden tila sijaitsee muualla kuin epäsuotuisalla alueella ja joihin ei sovelleta minkäänlaisia asuinpaikkaa, maataloustoiminnan harjoittamista tai siitä saatavia tuloja koskevia vaatimuksia. Tällaiset viljelijäthän eivät voi hakea luonnonhaittakorvausta. Heidän tilanteensa on siis täysin erilainen.

54. On oikeudellisesti täysin perusteltua, että jäsenvaltioilla on toimivalta asettaa tietyillä alueilla vallitsevien erityisongelmien vuoksi säädettyjen etuuksien saamiselle tiettyjä edellytyksiä, joilla on tarkoitus turvata tällaisella erityisjärjestelmällä tavoiteltujen päämäärien toteutuminen.

55. Voisiko sitten olla kyseessä niiden viljelijöiden syrjintä, jotka asuvat enintään 12 kilometrin etäisyydellä tilasta, niihin viljelijöihin verrattuna, jotka asuvat kauempana?

56. Näin ei voi olla asia. Näiden kahden viljelijäryhmän asema ei ole myöskään verrattavissa toisiinsa.

57. Kuten Suomen hallitus on huomauttanut, maatilalla tai sen välittömässä läheisyydessä asuva viljelijä edistää aina suoraan tavoitetta, jonka mukaan epäsuotuisalla alueella pyritään pitämään yllä vähimmäisasutus. Sitä vastoin viljelijä, joka todellisuudessa asuu suurimman osan vuodesta epäsuotuisan alueen ulkopuolella, ei automaattisesti edistä tämän tavoitteen toteutumista. Sellaisten edellytysten aset-

tamista, joilla on tarkoitus turvata jonkinlainen vähimmäissidos henkilön ja maatilan välillä, ei siis voida pitää yhdenvertaisen kohtelun periaatteen tai syrjintäkiellon periaatteen loukkaamisena.

58. Huomattakoon vielä, että tilan omatoimista hoitoa koskeva edellytys on väljempi kuin siellä pysyvästi asumista koskeva edellytys, joten myöskään tästä syystä ei voida katsoa, että kauempana asuvia henkilöitä syrjittäisiin.

59. Ensimmäisen kysymyksen kohdassa b kansallinen tuomioistuin haluaa selvittää, onko yhteisön oikeusjärjestyksessä noudatettavan oikeusvarmuuden periaatteen kanssa yhteensopivaa aina *"lisäksi"* [7] edellyttää, että on olemassa erityinen syy.

60. Itse olen sitä mieltä, että "erityistä syytä" ei ole niinkään pidettävä lisäedellytyksenä vaan ovena (tai avaimena) järjestelmään, joka on suotuisampi kuin normaali järjestelmä.

7 — Kursivointi tässä.

61. Henkilöllä, joka haluaa, ettei häneen sovelleta normaalia sääntöä, on oltava siihen asianmukainen syy eli "erityinen syy". Lisäksi jos erityistä syytä koskevaa ehtoa ei olisi päätöksessä, valittavana olisi yksinkertaisesti kaksi toisiaan vastaavaa vaihtoehtoa, nimittäin joko että

— hakija asuu enintään 12 kilometrin etäisyydellä tilasta tai että

— hakija hoitaa tilaa ja saa siitä 50 prosenttia tuloistaan.

62. Jos tällainen vaihtoehto olisi olemassa, se voisi johtaa muualla kuin tilallaan asuvien maanomistajien (absentee-landlords) määrän kasvuun.

63. Monet omistajat voisivat tällöin päättää hoitaa tilaansa kauempaa puhelimitse ja faksitse, jolloin heitä avustaisi maataloustyöntekijä, ja omistajat viettäisivät tilalla ehkä vain kuukauden kesässä.

64. Tilanomistajat eivät näin ollen itse enää edistäisi tavoitetta, jonka mukaan epäsuotuisalla alueella pyritään pitämään yllä asutusta.

65. Erityisen syyn edellyttäminen on näin ollen tasaushyvitysjärjestelmän tavoitteiden perusteella täysin oikeutettua.

66. On vielä tutkittava, loukataanko "erityisen syyn" käsitteen käyttämisellä oikeusvarmuuden periaatetta. Tämä periaate edellyttää, että oikeussäännöt ovat selkeitä ja täsmällisiä, millä pyritään varmistamaan, että voidaan ennakoida, millaisiin tilanteisiin ja oikeussuhteisiin yhteisön oikeutta sovelletaan. [8]

67. On totta, että "erityisen syyn" käsite on epäselvä ja että kansalainen ei voi ensi näkemältä tietää, millaiset tilanteet voivat kuulua tähän ryhmään.

68. Olisi kuitenkin mahdotonta ennalta määrittää kaikki tällaiset tilanteet. Kyse ei myöskään ole edellytyksestä, joka kaikkien hakijoiden pitäisi täyttää, vaan joustavasta ehdosta, jonka avulla on tarkoitus ratkaista erityiset ongelmatilanteet.

69. Jos yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin olisi sitä mieltä, että kyse on täydentävistä tai rajoittavista edellytyksistä, edellytys kuuluu tietysti sen harkintavallan piiriin, joka asetuksen N:o 2328/91 18 artiklan 3 kohdan mukaan koskee jäsenvaltioille jätettyä oikeutta määrätä tällaisista edellytyksistä.

Toinen kysymys

70. Molemmissa pääasioissa toisessa kysymyksessä viitataan syrjintäkiellon periaatteeseen. Voidaan olettaa, että kansallinen tuomioistuin tarkoittaa mielivaltaisen syrjinnän poistamista. Koska kysymys liittyy erityisjärjestelyyn, joka on poikkeus yleiseen järjestelmään verrattuna, kysymyksessä tarkoitetun syrjinnän on katsottava koskevan kaikenlaisen erilaisen kohtelun sijasta ainoastaan niitä eroja kohtelussa, joille ei ole objektiivisia perusteita.

71. Yhteistä maatalouspolitiikkaa koskevat perustamissopimuksen määräykset vahvistavat tämän, sillä EY:n perustamissopimuksen 39 artiklan 2 kohdassa määrätään, että "eri maatalousalueiden väliset rakenteelliset erot ja luonnonolojen erot" otetaan huomioon.

72. Asiassa C-9/97 yhteisöjen tuomioistuimelta kysytään, onko syrjintäkiellon, suhteellisuusperiaatteen tai muiden yhteisön oikeuden periaatteiden vastaista evätä tasaushyvitys viljelijältä, joka asuu pääosan

8 — Ks. asia C-63/93, Duff ym., tuomio 15.2.1996 (Kok. 1996, s. I-569) ja asia C-280/93, Saksa v. neuvosto, tuomio 5.10.1994 (Kok. 1994, s. I-4973, 67 kohta).

vuodesta toisessa jäsenvaltiossa yhdessä sanotun maatilan toisena omistajana olevan ja Suomen valtion diplomaattiedustajana työskentelevän puolisonsa kanssa.

73. Raija-Liisa Jokela huomauttaa aluksi, että alkuperäisessä versiossaan valtioneuvoston päätöksen N:o 861/1995 5 §:n 3 kohtaan sisältyi vakinaista asuinpaikkaa Suomessa koskeva ehto, jota komissio asetuksen N:o 2328/91 29 ja 30 artiklassa säädetyssä menettelyssä vastusti. Valtioneuvosto kumosi tämän vuoksi kyseisen kohdan päätöksellään N:o 1097/1995.

74. Jokela katsoo lisäksi, että kun Suomen hallitus on asettanut vaatimukseksi, että hakijan on asuttava enintään 12 kilometrin etäisyydellä tilasta, se on käytännössä säätänyt uudelleen vakinaista asuinpaikkaa Suomessa koskevan edellytyksen, koska valittajan mukaan on mahdotonta täyttää tätä 12 kilometrin edellytystä asumatta Suomessa.

75. En voi yhtyä tähän näkemykseen. Asuinpaikkaehto nykyisessä muodossaan ei merkitse syrjintää eri jäsenvaltioiden viljelijöiden välillä, sillä kuten sekä Suomen hallitus että komissio korostavat, viljelijät, jotka asuvat Suomessa yli 12 kilometrin etäisyydellä maatilansa talouskeskuksesta, ovat samassa asemassa kuin muihin jäsenvaltioihin asettautuneet viljelijät. Näin ollen Bonnissa asuvaksi katsotun pääasian valittajan asema on Suomen lainsäädännön perusteella täysin sama kuin jos hän asuisi Helsingissä.

76. Jokela viittaa myös työntekijöiden vapaaseen liikkuvuuteen, joka hänen mielestään vaarantuu Suomen viranomaisten asettaman asumisvaatimuksen vuoksi. On kuitenkin huomattava, että tässä tapauksessa Raija-Liisa Jokela on seurannut aviomiestään, joka toimii Suomen diplomaattiedustajana toisessa jäsenvaltiossa, joten hän ei ole käyttänyt oikeuttaan liikkua vapaasti siten kuin perustamissopimuksessa tarkoitetaan. Kuten asiakirjoista ilmenee, asuinmaan vaihdolla ei ole minkäänlaista yhteyttä yhteisön kansalaisten vapaan liikkuvuuden kanssa, sellaisena kuin se on määritelty perustamissopimuksen määräyksissä ja johdetussa oikeudessa.

77. Mielestäni sillä ei ole asian kannalta merkitystä, että pääasian valittajan aviomies omistaa osan maatilasta, koska ei ole väitetty, että hänen pitäisi jollakin perusteella saada luonnonhaittakorvausta.

78. Jollei jatkossa esitettävistä perusteluista muuta johdu, voidaan loppupäätelmänä todeta, että Suomen toimivaltaisilla viranomai-

silla on ollut oikeus soveltaa Jokelan tapaukseen edellä käsiteltyjä oikeussääntöjä.

79. Jokela esittää vielä useita perusteluita osoittaakseen, että vaikka hän on seurannut aviomiestään Bonniin, se ei estä häntä käytännössä turvaamasta itse tai muiden välityksellä maataloustoiminnan jatkumista tilallaan ja näin edistämästä asetuksen tavoitteiden toteutumista.

80. Lisäksi hän väittää, että Suomen viranomaiset ovat virheellisesti katsoneet, ettei hän täyttänyt valtioneuvoston päätöksen 6 §:ssä säädettyjä edellytyksiä. Erityisesti Jokela katsoo, että hänen asuinpaikkansa on kyseisellä epäsuotuisalla alueella sekä sosiaali- että verolainsäädännön näkökulmasta. Lisäksi hän katsoo, että hänen osaltaan täyttyy edellytys siitä, ettei tilapäinen poissaolo saa ylittää kuutta kuukautta, ja että toimivaltainen viranomainen on soveltanut tätä edellytystä virheellisesti. Sama koskee hänen mukaansa edellytystä, jonka mukaan tietyn osan hänen tuloistaan on tultava tilalla harjoitetusta maataloustoiminnasta.

81. Kaikki nämä perustelut eivät liity siihen, ovatko Suomen lainsäädännössä luonnonhaittakorvauksen saamiselle asetetut edellytykset yhteisön oikeuden mukaisia, vaan ne koskevat pikemminkin sitä, miten toimivaltaiset kansalliset viranomaiset ovat näitä edellytyksiä soveltaneet. Valittaja pyrkii erityisesti näyttämään toteen, että kansallisten viranomaisten päätös on virheellinen, mutta perustelut ovat konkreettisia käytännön näkökohtia, jotka eivät tässä tapauksessa kuulu yhteisön oikeuden alaan. Nämä ovat siis kansallisen tuomioistuimen ratkaistavaksi kuuluvia kysymyksiä.

82. Sama koskee myös sitä, onko mahdollista pitää "erityisenä syynä" sitä, että vaimo haluaa ymmärrettävästi asua miehensä luona, joka harjoittaa toista ammattia yli 12 kilometrin etäisyydellä maatilasta joko Suomessa tai muussa maassa.

83. Kansallisen tuomioistuimen on tässä yhteydessä otettava huomioon se, ettei valtioneuvoston päätöksen 6 §:n 3 momentissa nimenomaisesti edellytetä tilalla asumista, ja tutkittava, etteivät tilapäistä poissaoloa tilalta koskevat 4 ja 5 momentin säännökset sovellu ainoastaan henkilöihin, joilla ei ole "erityistä syytä", eli 1 momentin soveltamisalaan kuuluviin henkilöihin.

84. Asiassa C-118/97 yhteisöjen tuomioistuimelta kysytään, onko syrjintäkiellon, suhteellisuusperiaatteen tai muiden yhteisön oikeuden periaatteiden vastaista evätä tasaushyvitys alaikäiseltä henkilöltä, joka asuu vakituisesti holhoojansa luona noin 70 kilometrin etäisyydellä maatilan talouskeskuksesta ja joka ei itse voi harjoittaa eikä hänen

holhoojansakaan omatoimisesti harjoita tilalla maataloutta.

85. Laura Pitkäranta ei ole esittänyt huomautuksia yhteisöjen tuomioistuimelle eivätkä Suomen hallitus tai komissio ole esittäneet erityisesti tällaista tapausta koskevia käsityksiään.

86. En katso, että tasaushyvityksen myöntämättä jättäminen alaikäiselle henkilölle siitä syystä, ettei hän hoida tilaa, olisi yhteisön oikeuden vastaista syrjintää. Kuten olen edellä esittänyt, jäsenvaltioilla on oikeus säätää täydentäviä edellytyksiä tasaushyvityksen myöntämiselle, jotta voitaisiin varmistaa, että tasaushyvitys myönnetään vain tapauksissa, joissa korvauksen myöntäminen on asetuksen tavoitteiden mukaista. Jäsenvaltiot voivat erityisesti pyrkiä varmistamaan, että viljelijän ja epäsuotuisan alueen välillä on riittävä sidos, ja vaatia esimerkiksi, että korvauksen saaja sen lisäksi, että hän saa puolet tuloistaan tilalta, myös hoitaa tilaa itse.

87. Vaikka näin onkin, en kuitenkaan usko, että asia on ratkaistu tällä toteamuksella, vaan haluan vielä tehdä yleisluonteisempia huomautuksia, jotka pätevät samoin myös asiassa C-9/97.

88. Objektiivista tarkastelijaa ihmetyttää se, että direktiivin täytäntöönpanotapa tai soveltamistapa voi johtaa Suomessa paradoksaaliseen tilanteeseen, jossa epäsuotuisilla alueilla olevilla maatiloilla harjoitetaan edelleen maataloutta, mutta kellään ei tunnu olevan oikeutta saada tasaushyvitystä, vaikka tällaisten tilojen ylläpito edellyttää, että siellä on oltava maataloustöitä tekeviä henkilöitä ja että jotkut henkilöt hoitavat tilaa paikan päällä tai kauempana.

89. Ääritapauksessa tämä voisi johtaa sellaiseen paradoksaaliseen lopputulokseen, jossa toimiva tila, jolla selvästi edistetään direktiivin 75/268/ETY tavoitteiden toteutumista, joutuisi lopettamaan toimintansa, jos sen taloudelliset toimintamahdollisuudet riippuisivat tasaushyvityksen saamisesta.

90. Toimivaltaisten viranomaisten pitäisi siis tutkia, ovatko luonnonhaittakorvauksen saamista koskevat kansalliset edellytykset niin tiukkoja, että ne johtavat tietyissä tilanteissa päinvastaiseen lopputulokseen kuin on tavoiteltu. Johtuisiko tämä siitä, että korvauksen saaminen on liian ankarasti sidottu maanomistajan henkilöön?

91. On ymmärrettävää, että tämän on oltava pääsääntö. Erityistapauksissa, kuten jos maanomistaja on diplomaatin puoliso tai ainakin jos hän on alaikäinen, joka ei itse tai holhoojansa välityksellä voi suorittaa maataloustöitä

tai tehdä tilanhoitoa koskevia päätöksiä, muilla henkilöillä, jotka hoitavat jompaakumpaa näistä tehtävistä, pitäisi kuitenkin olla mahdollisuus korvauksen saamiseen. Tämä pätee tietysti vain tapauksissa, joissa voidaan tosiseikoin osoittaa, että joku todella huolehtii näistä tehtävistä.

92. Tällaisia henkilöitä voivat olla maatilalla työskentelevät henkilöt (kansallinen tuomioistuin mainitsee Laura Pitkärannan isän sukulaiset) tai siellä asuvat henkilöt, joilla on nautintaoikeus osaan tilasta ja jotka kenties osallistuvat tilanhoitoon (Pitkärannan isoäiti).

93. Tällainen henkilö voisi myös olla tilanhoitaja, joka harjoittaisi maataloutta omistajan lukuun ja nimissä ja jolle omistaja maksaisi palkkaa. Huomioon voitaisiin myös ottaa tilalla maataloutta harjoittava vuokralainen.

94. On huomattava, että asetuksen N:o 2328/91 18 artiklassa säädetään, että "jos jäsenvaltiot myöntävät tasaushyvityksen, tukea saavat viljelijät — — ". Viljelijän ei välttämättä tarvitse olla maatilan omistaja.

95. Jotta kansalliselle tuomioistuimelle voitaisiin antaa sitä mahdollisimman paljon hyödyttävä vastaus, haluan vielä tutkia, voiko olla kansallisen tuomioistuimen mainitsemista yhteisön oikeuden periaatteista jonkin vastaista, että jäsenvaltio panee täytäntöön direktiivissä säädetyn järjestelmän siten, että kukaan — maanomistaja tai muu henkilö, joka todellisuudessa tekee maataloustyöt ja/tai todellisuudessa hoitaa tilaa — ei voi saada tasaushyvitystä.

96. Kuten olen edellä esittänyt, jäsenvaltioilla on oikeus säätää edellytyksiä, joiden avulla varmistetaan, että viljelijän ja epäsuotuisan alueen välillä on riittävä sidos.

97. Tämän vuoksi jäsenvaltiot voivat käsitellä eri tavalla tapauksia, jotka eivät ole toisiinsa verrattavissa, eikä tämä loukkaa syrjintäkiellon periaatetta.

98. Yhteisöjen tuomioistuin on sitä paitsi todennut, että jotta syrjintäkiellon periaatetta voidaan katsoa loukatun, toisiinsa verrattavia tilanteita on täytynyt käsitellä eri tavalla siten, että siitä on aiheutunut toisille toimijoille haittaa muihin verrattuna ja että erilaista kohtelua ei ole voitu perustella merkityksellisten objektiivisten erojen olemassaololla. [9]

9 — Ks. erityisesti asia 250/83, Finsider v. komissio, tuomio 15.1.1985 (Kok. 1985, s. 131, 8 kohta).

99. Tapaus, jossa maan omistava viljelijä asuu tilalla, hoitaa sitä ja osallistuu maataloustöihin, eroaa kiistatta tapauksesta, jossa maatalouden harjoittamisesta ja tilanhoidosta vastaa omistajan sukulainen, tilanhoitaja tai vuokralainen.

100. Direktiivin 75/268/ETY tavoitteet eli alueen maatalouden ja asutuksen ylläpitäminen toteutuvat kuitenkin molemmissa edellä mainituissa tapauksissa, vaikka jälkimmäisessä tapauksessa tilanomistaja ei suoraan osallistu toimintaan.

101. Tämän vuoksi näyttäisi siltä, että tällainen tilanne on riittävästi rinnastettavissa tilanteeseen, jossa omistaja itse harjoittaa maataloutta, tai että vallitsevat objektiiviset erot eivät ole niin merkityksellisiä, että olisi perusteltua jättää myöntämättä tasaushyvitystä paitsi omistajalle myös kaikille niille henkilöille, jotka osallistuvat tilanhoitoon tai tilan päivittäisiin töihin.

102. On selvää, että ehdolla "erityinen syy" on keskeinen merkitys, koska sitä soveltamalla voidaan varmistaa, että jokaista tapausta arvioidaan sen erityispiirteiden valossa, jolloin voidaan välttää vaara siitä, että muualla kuin tilallaan asuvien maanomistajien (absentee-landlords) määrä kasvaa.

103. Kansallinen tuomioistuin on ottanut esiin myös suhteellisuusperiaatteen.

104. Oikeuskäytännön mukaan ennen sen ratkaisemista, onko oikeussääntö suhteellisuusperiaatteen mukainen, on varmistettava ensinnäkin, ovatko oikeussäännöllä täytäntöönpannut keinot oikeassa suhteessa sillä tavoiteltavan päämäärän merkityksellisyyteen nähden, ja toiseksi, ovatko keinot välttämättömiä päämäärän saavuttamiseksi. [10]

105. Tässä tapauksessa tavoitteina on maataloustoiminnan jatkuminen ja asutuksen ylläpitäminen epäsuotuisilla alueilla. Jos kansallinen lainsäädäntö, jolla direktiivi pannaan täytäntöön ja jonka on direktiivin tavoin oltava suhteellisuusperiaatteen mukainen, [11] johtaisi sellaiseen lopputulokseen, ettei kukaan niistä henkilöistä, jotka vastaavat tilalla tehtävistä töistä ja/tai tilanhoidosta, voisi saada tasaushyvitystä, tällöin loukattaisiin mielestäni suhteellisuusperiaatetta.

106. Tällaista tilannetta voitaisiin myös pitää asetuksen N:o 2328/91 18 artiklan vastaisena, koska siinä säädetään, että "jos jäsenvaltiot myöntävät tasaushyvityksen, tukea saavat viljelijät, jotka viljelevät vähintään kolmea heh-

10 — Ks. esim. asia C-358/88, Hopermann, tuomio 2.5.1990 (Kok. 1990, s. I-1687).

11 — Ks. esimerkkinä siitä, että kansallisen toimenpiteen on oltava suhteellisuusperiaatteen mukainen, asia C-29/95, Pastoors, tuomio 23.1.1997 (Kok. 1997, s. I-285).

taaria käyttökelpoista maatalousmaata ja sitoutuvat harjoittamaan direktiivin 75/268/ETY 1 artiklan tavoitteiden mukaista maataloustoimintaa vähintään viiden vuoden ajan — — ".

107. Mielestäni täydentävät tai rajoittavat edellytykset, joita jäsenvaltioilla on oikeus 18 artiklan 3 kohdan nojalla säätää, eivät saa johtaa siihen, että todellisuudessa harjoitettavaan, direktiivin 75/268/ETY tavoitteiden mukaiseen maataloustoimintaan ei voitaisi saada tasaushyvitystä sillä perusteella, että oikeus saada sitä on varattu ainoastaan maanomistajalle.

108. Ehdotan näin ollen, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa molempien asioiden toiseen kysymykseen siten, että syrjintäkiellon periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta saatetaan loukata ja asetuksen N:o 2328/91 18 artiklan 1 kohtaa rikkoa, jos kansallisen lainsäädännön perusteella tasaushyvitystä ei voi saada omistaja, joka asuu yli 12 kilometrin etäisyydellä tilasta, eikä kukaan niistä henkilöistä, jotka vastaavat tilanhoidosta tai siellä tehtävistä päivittäisistä töistä, vaikka maataloustoiminta jatkuu tilalla ja se on edelleen asuttu.

Ratkaisuehdotus

109. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa maatalouselinkeinojen valituslautakunnan esittämiin kysymyksiin seuraavasti:

1) Maatalouden rakenteiden tehokkuuden parantamisesta annetun neuvoston asetuksen N:o 2328/91 17 ja 18 artiklassa sekä vuoristoalueiden ja eräiden epäsuotuisien alueiden maataloudesta annetun neuvoston direktiivin 75/268/ETY 1 artiklassa säädettyjen tavoitteiden mukaista on myöntää luonnonhaittojen perusteella tasaushyvitystä viljelijälle, joka ei asu direktiivin mukaisella epäsuotuisalla alueella omistamallaan tai hallitsemallaan maatilalla Suomessa, vaan asuu suurimman osan vuodesta sanotun alueen ulkopuolella.

a) Jäsenvaltiot voivat säätää tasaushyvityksen saamiselle täydentäviä tai rajoittavia edellytyksiä, esimerkiksi, että maanviljelijän on saatava tietty osa koko-

naistuloistaan tilalla harjoitetusta toiminnasta ja että viljelijän on hoidettava tilaa itse, jos tasaushyvityksen saaja asuu tilan ulkopuolella, eikä tämä loukkaa maanviljelijöiden yhdenvertaisen kohtelun periaatetta tai siihen liittyvää syrjintäkiellon periaatetta taikka suhteellisuusperiaatetta tai jotakin muuta yhteisön oikeuden periaatetta.

b) Koska jäsenvaltio voi säätää tasaushyvityksen saamiselle täydentäviä tai rajoittavia edellytyksiä, se voi myös erityisistä syistä säätää väljemmistä edellytyksistä kuin mitkä se on vahvistanut pääsäännöksi, eikä tämä loukkaa yhteisön oikeusjärjestyksessä vahvistettua oikeusvarmuuden periaatetta.

2) Ei ole syrjintäkiellon periaatteen eikä suhteellisuusperiaatteen vastaista, että direktiivin 75/268/ETY täytäntöönpanemiseksi annetun kansallisen lainsäädännön perusteella tasaushyvitystä eivät voi saada henkilöt, jotka ovat pääasioiden oikeudenkäynneissä kyseessä olevien henkilöiden kaltaisessa tilanteessa.

Näiden periaatteiden ja neuvoston asetuksen N:o 2328/91 18 artiklan 1 kohdan vastaista on kuitenkin, jos tällaisissa tapauksissa tasaushyvitystä ei voi saada kukaan muukaan henkilö, vaikka maataloustoiminta jatkuu tilalla ja se on edelleen asuttu.